

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen)

den 3 april 2014*

”Direktiv 2005/29/EG — Otillbörliga affärsmetoder — Pyramidspel — Fråga huruvida det har betydelse att konsumenterna eventuellt betalar en insats för att kunna få ersättning — Tolkning av begreppet insats”

I mål C-515/12,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (Högsta förvaltningsdomstolen i Litauen) genom beslut av den 29 oktober 2012, som inkom till domstolen den 14 november 2012, i målet

”4finance” UAB

mot

Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba,

Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos,

meddelar

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden R. Silva de Lapuerta samt domarna J. L. da Cruz Vilaça, G. Arestis, J.-C. Bonichot (referent) och A. Arabadjiev,

generaladvokat: E. Sharpston,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- ”4finance” UAB, genom G. Velička, generaldirektör,
- Litauens regering, genom R. Janeckaitė, i egenskap av ombud,
- Tjeckiens regering, genom M. Smolek och S. Šindelková, båda i egenskap av ombud,
- Italiens regering, genom G. Palmieri, i egenskap av ombud, biträdd av P. Gentili, avvocato dello Stato,

* Rättegångsspråk: litauiska.

— Polens regering, genom B. Majczyna och M. Szpunar, båda i egenskap av ombud,
— Europeiska kommissionen, genom A. Steiblyté och M. van Beek, båda i egenskap av ombud,
och efter att den 19 december 2013 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,
följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av punkt 14 i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på den inre marknaden och om ändring av rådets direktiv 84/450/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG, 98/27/EG och 2002/65/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004 (direktiv om otillbörliga affärsmetoder) (EUT L 149, s. 22).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan "4finance" UAB (nedan kallat 4finance) och å andra sidan Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba (den litauiska myndigheten för konsumentskydd) och Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos (den litauiska myndigheten för skattetillsyn, som är knuten till finansministeriet) angående de böter som 4finance har ålagts för brott mot den litauiska lag som förbjuder affärsmetoder som är otillbörliga gentemot konsumenter.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 I skälen 8, 9, 11 och 17 i direktiv 2005/29 anges följande:
 - ”(8) Genom detta direktiv skyddas direkt konsumenternas ekonomiska intressen mot otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter. ...
 - (9) Detta direktiv påverkar inte talan som väcks av enskilda personer som skadats av en otillbörlig affärsmetod. ... De finansiella tjänsternas liksom den fasta egendomens komplexitet och de allvarliga risker som är förbundna med dessa tjänster gör att utförliga krav måste fastställas, bland annat faktiska skyldigheter för näringsidkarna. När det gäller finansiella tjänster och fast egendom påverkar detta direktiv därför inte medlemsstaternas rätt att gå utöver dess bestämmelser för att skydda konsumenternas ekonomiska intressen. ...
- ...
- (11) Den höga grad av konvergens som uppnås genom detta direktivs bestämmelser om tillnärmning av nationella bestämmelser innebär hög gemensam konsumentskyddsnivå. Genom detta direktiv fastställs ett enda generellt förbud mot de otillbörliga affärsmetoder som snedvrider konsumentens ekonomiska beteende. I detta direktiv fastställs också bestämmelser om aggressiva affärsmetoder, som för närvarande inte är reglerade på gemenskapsnivå.

...

(17) Det är önskvärt att, för större rättssäkerhet, fastställa vilka affärsmetoder som under alla omständigheter är otillbörliga. Bilaga I innehåller därför en fullständig förteckning över sådana metoder. Endast dessa affärsmetoder skall kunna bedömas som otillbörliga utan prövning från fall till fall utifrån bestämmelserna i artiklarna 5–9. Förteckningen kan ändras endast genom en översyn av detta direktiv.”

4 I artikel 1 i direktiv 2005/29 föreskrivs följande:

”Syftet med detta direktiv är att bidra till att den inre marknaden fungerar korrekt och att säkerställa en hög konsumentskyddsnivå genom att tillnärma medlemsstaternas lagar och andra författningar avseende otillbörliga affärsmetoder som skadar konsumenternas ekonomiska intressen.”

5 I artikel 2 d i direktiv 2005/29 föreskrivs följande:

”I detta direktiv används följande beteckningar med de betydelser som här anges:

...

d) *affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter* (nedan även kallade *affärsmetoder*): en näringsidkares handling, underlåtenhet, beteende, företrädande eller kommersiella meddelande (inklusive reklam och saluföring) i direkt relation till marknadsföring, försäljning eller leverans av en produkt till en konsument.

...”

6 I artikel 3.1 i direktiv 2005/29 föreskrivs följande:

”Detta direktiv skall tillämpas på otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på det sätt som anges i artikel 5, före, under och efter en affärstransaktion som gäller en produkt.”

7 Artikel 5 i direktiv 2005/29 har följande lydelse:

”1. Otillbörliga affärsmetoder skall vara förbjudna.

2. En affärsmetod skall vara otillbörlig om den

a) strider mot god yrkessed,

och

b) innebär, eller sannolikt kommer att innebära, avsevärd snedvridning av det ekonomiska beteendet i förhållande till produkten hos den genomsnittskonsument som affärsmetoden riktar sig till eller som nås av metoden, eller den genomsnittliga gruppmedlemmen om affärsmetoden riktar sig till en viss konsumentgrupp.

...

4. Affärsmetoder skall anses otillbörliga om de

a) är vilseledande enligt artiklarna 6 och 7,

eller

b) aggressiva enligt artiklarna 8 och 9.

5. Bilaga I innehåller förteckningen över de affärsmetoder som under alla omständigheter skall betraktas som otillbörliga. Samma förteckning skall gälla i alla medlemsstater och får ändras endast genom en översyn av detta direktiv.”

8 Bilaga I till direktiv 2005/29 har rubriken ”Affärsmetoder som under alla omständigheter är otillbörliga”. I punkt 14 i bilagan anges följande:

”Inrätta, driva eller göra reklam för pyramidspel där konsumenten lockas att delta på grund av möjligheten att få ersättning och denna främst grundas på att andra konsumenter värvas till spelet, snarare än på försäljning eller konsumtion av en produkt.”

Litauisk rätt

9 I artikel 7 led 22 i lagen om otillbörliga affärsmetoder, i den lydelse som gällde vid tiden för omständigheterna i det nationella målet, föreskrivs följande:

”En affärsmetod ska presumeras vara vilseledande om den består i att inrätta ett pyramidspel avseende distribution av produkter där konsumenter ges möjlighet att få ersättning främst för att ha värvat andra konsumenter till spelet, snarare än för försäljning eller konsumtion av produkter samt i att driva eller göra reklam för pyramidspelen.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

10 Klaganden i det nationella målet, 4finance, är ett bolag som genom distansavtal beviljar små lån till konsumenter inom en kort tid. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba beslutade den 28 juli 2011 att ålägga bolaget böter på 8 000 litauiska litas (LTL) för brott mot artikel 7 led 22 i lagen om otillbörliga affärsmetoder. I nämnda beslut angavs att 4finance under perioden 26 oktober 2010–15 februari 2011 hade bedrivit en reklamkampanj som bestod i att inrätta ”ett pyramidspel avseende distribution av produkter där konsumenter ges möjlighet att få ersättning främst för att ha värvat andra konsumenter till spelet, snarare än för försäljning eller konsumtion av produkter.”

11 Beslutet fastställdes av Vilniaus apygardos administracinis teismas (regional förvaltningsdomstol i första instans i Vilnius), genom dom av den 25 oktober 2011. 4finance överklagade därefter domen till den hänskjutande domstolen, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (högsta förvaltningsdomstolen i Litauen).

12 När det gäller det agerande som lagts 4finance till last, har den hänskjutande domstolen angett att bolaget erbjöd alla nya kunder en premie på 20 LTL för varje ytterligare kund som de lyckades få att registrera sig. För att bli kund hos 4finance var man tvungen att i samband med registreringen på bolagets webbplats betala en registreringsavgift på 0,01 LTL.

13 Det är mot denna bakgrund som den hänskjutande domstolen har ställt frågor till domstolen för att få klarhet dels i hur punkt 14 i bilaga I till direktiv 2005/29 ska tolkas, dels huruvida artikel 7 led 22 i lagen om otillbörliga affärsmetoder är förenlig med nämnda bestämmelse. Den har i det avseendet anfört att den litauiska lagbestämmelsen överensstämmer med den tyska och den litauiska versionen av direktivet, men inte med andra språkversioner, såsom den spanska, den franska och den polska versionen. De sistnämnda språkversionerna innehåller nämligen, i nämnda punkt 14, en formulering med innebörden att ”konsumenten betalar en insats i utbyte mot möjligheten att få ersättning som främst grundas på att andra konsumenter värvas till spelet”. I den tyska och den litauiska versionen av bestämmelsen anges emellertid inte något sådant villkor om att konsumenten ska betala en insats.

- 14 För det fall domstolen skulle anse att det krävs att konsumenten betalar en insats för att ett marknadsföringssystem ska anses utgöra ett pyramidspel i den mening som avses i direktiv 2005/29, önskar den hänskjutande domstolen även få klarhet i hur begreppet "insats" ska tolkas. Den anser att det måste klargöras huruvida även ett obetydligt belopp kan anses utgöra en insats och huruvida det är tillräckligt att konsumenten betalar ett symboliskt belopp, som i det nationella målet, för att den aktuella marknadsföringsåtgärden ska kunna förbjudas. Den hänskjutande domstolen har i det avseendet anfört att det belopp på 0,01 LTL som en ny kund betalar in till 4finances konto är det minsta belopp som tekniskt sett går att överföra och att överföringen endast syftar till att kunna identifiera kunden, så att ett kreditavtal kan ingås. De belopp som betalats på detta sätt har endast i mycket liten utsträckning finansierat de premier som 4finance betalat ut som ett led i denna marknadsföringsmetod.
- 15 Det är mot bakgrund av det nyss anförda som Lietuvos vyriausiosios administracinis teismas har beslutat att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:
- "1) Ska punkt 14 i bilaga I till direktiv 2005/29 ... tolkas så, att den omständigheten att ett pyramidspel inrättas, drivs eller marknadsförs ska anses utgöra en affärsmetod som under alla omständigheter är vilseledande endast när konsumenten är tvungen att betala en insats för att kunna få ersättning som främst grundas på att andra konsumenter värvas till spelet, snarare än på försäljning eller konsumtion av produkter?
 - 2) Om det är en förutsättning att konsumenten betalar en insats i utbyte mot rätten att få ersättning, har storleken på den avgift som konsumenten betalar i utbyte mot möjligheten att få ersättning som främst grundas på att andra konsumenter värvas till spelet, snarare än på försäljning eller konsumtion av produkter, någon betydelse för huruvida pyramidspelen ska anses utgöra en vilseledande affärsmetod i den mening som avses i punkt 14 i bilaga I till [direktiv 2005/29]? Kan avgifter som endast uppgår till ett symboliskt belopp och som betalas av konsumenter för att de ska kunna identifieras anses vara en insats som betalas i utbyte mot möjligheten att få ersättning i den mening som avses i punkt 14 i bilaga I till direktivet?
 - 3) Ska punkt 14 i bilaga I till direktivet tolkas så, att den enda omständighet som har betydelse för att ett pyramidspel ska anses utgöra en vilseledande affärsmetod är att ersättning betalas till en redan ansluten konsument främst på grund av att vederbörande har värvat andra konsumenter till spelet, snarare än på grund av försäljning eller konsumtion av produkter, eller har det även betydelse i vilken omfattning den ersättning som betalas till deltagarna i spelet för att ha värvat nya konsumenter till detsamma finansieras av insatser från nya medlemmar? Krävs det i nu aktuellt fall att den ersättning som betalas till redan anslutna deltagare i pyramidspelen helt eller till övervägande del finansieras av insatser från deltagare som nyligen anslutit sig till spelet?"

Prövning av tolkningsfrågorna

- 16 Den hänskjutande domstolen har ställt sina frågor, vilka ska prövas gemensamt, för att få klarhet i under vilka förutsättningar ett marknadsföringssystem kan anses utgöra ett "pyramidspel" i den mening som avses i punkt 14 i bilaga I till direktiv 2005/29 och därmed vara förbjudet under alla omständigheter.
- 17 Det framgår av beslutet om hänskjutande att artikel 7 led 22 i lagen om otillbörliga affärsmetoder är formulerad på motsvarande sätt som den tyska och den litauiska versionen av punkt 14 i bilaga I till direktiv 2005/29. Enligt den hänskjutande domstolen är den sistnämnda bestämmelsen emellertid i flera av de andra språkversionerna formulerad på ett sådant sätt att det uppställs ytterligare ett villkor för att ett pyramidspel ska vara förbjudet, nämligen att "konsumenten betalar en insats" för att få delta. Den hänskjutande domstolen har bett att domstolen ska klargöra huruvida det enligt nämnda punkt 14

krävs att konsumenten betalar en sådan insats. Om den frågan besvaras jakande, vill den hänskjutande domstolen ha klarhet i huruvida alla belopp, oavsett storlek, ska anses utgöra en insats i den mening som avses i punkt 14.

- 18 Slutligen vill den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida det, för att ett marknadsföringssystem ska anses utgöra ett pyramidspel, krävs att det visas att den ersättning som en konsument kan få helt eller till övervägande del finansieras genom insatser som andra konsumenter senare betalar.
- 19 Domstolen erinrar om att det följer av fast rättspraxis att behovet av en enhetlig tillämpning och tolkning av en unionsrättsakt utesluter att denna betraktas isolerat, i endast en språkversion. I stället ska rättsakten tolkas med beaktande både av upphovsmannens verkliga avsikt och av det av denne eftersträlvade syftet, särskilt mot bakgrund av samtliga språkversioner (se dom Internetportal und Marketing, C-569/08, EU:C:2010:311, punkt 35 och där angiven rättspraxis).
- 20 Förbudet mot pyramidspel bygger i samtliga språkversioner av punkt 14 i bilaga I till direktiv 2005/29 på tre gemensamma förutsättningar. Den första förutsättningen är att ett sådant marknadsföringssystem grundas på ett löfte om att konsumenten kommer att kunna göra ekonomisk vinst. Den andra förutsättningen är att förverkligandet av det löftet är beroende av att andra konsumenter ansluter sig till systemet. Den tredje förutsättningen är att större delen av de intäkter som gör det möjligt att finansiera den utlovade ersättningen till konsumenterna inte härrör från en verklig ekonomisk verksamhet.
- 21 Det förhåller sig nämligen så, att om det inte finns någon verklig ekonomisk verksamhet som kan generera tillräckligt med intäkter för att finansiera den utlovade ersättningen till konsumenterna, måste ett sådant marknadsföringssystem anses vara baserat på att deltagarna bidrar ekonomiskt, eftersom möjligheten för den som ansluter sig till systemet att få ersättning främst är beroende av de avgifter som betalas av nya medlemmar.
- 22 Ett sådant system ska anses vara ett "pyramidspel", eftersom det för sitt vidmakthållande är beroende av att ett ständigt ökande antal nya deltagare ansluter sig till systemet för att ersättningen till redan anslutna medlemmar ska kunna finansieras. Ett sådant system innebär även att de senast anslutna medlemmarna har sämre förutsättningar att få ersättning för sin insats. Systemet blir ohållbart när tillväxten av antalet personer som ansluter sig – vilken teoretiskt sett bör gå mot oändligheten för att systemet ska fortbestå – inte längre räcker för att finansiera den utlovade ersättningen till samtliga deltagare.
- 23 Av det ovan anförda följer att det första villkor som måste vara uppfyllt för att ett marknadsföringssystem ska anses utgöra ett "pyramidspel" i den mening som avses i punkt 14 i bilaga I till direktiv 2005/29 är att de som ansluter sig till ett sådant spel betalar en ekonomisk insats.
- 24 Denna tolkning finner stöd i syftet med direktiv 2005/29. Det framgår nämligen av skäl 8 i direktivet att det är avsett att "direkt [skydda] konsumenternas ekonomiska intressen mot otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter" och, som framgår av dess artikel 1, att säkerställa "en hög konsumentskyddsnivå genom att tillnärma medlemsstaternas lagar och andra författningar avseende otillbörliga affärsmetoder som skadar konsumenternas ekonomiska intressen" (dom Köck, C-206/11, EU:C:2013:14, punkt 29 och där angiven rättspraxis). Domstolen delar generaladvokatens bedömning i punkt 32 i förslaget till avgörande att det, om konsumenten inte betalar en insats, blir svårt att identifiera ett ekonomiskt beteende som behöver skyddas enligt direktivet.
- 25 Härtill kommer att det framgår av lydelsen av de flesta språkversioner av punkt 14 i bilaga I till direktiv 2005/29 att det förhållandet att konsumenten betalar en insats är ett rekvisit som måste vara uppfyllt för att det ska vara fråga om ett pyramidspel i den mening som avses i nämnda bestämmelse.

- 26 Domstolen övergår därefter till att pröva frågan huruvida varje belopp, oavsett storlek, som betalas av en konsument som ansluter sig till ett marknadsföringssystem ska anses utgöra en insats i den mening som avses i punkt 14 i bilaga I till direktiv 2005/29. Därvid kan det konstateras att nämnda punkt 14 inte föreskriver något minsta belopp i de språkversioner som har en formulering med innebörden att konsumenten betalar en ekonomisk insats (se analogt dom *Purely Creative m.fl.*, C-428/11, EU:C:2012:651, punkt 30). Målet att öka rättssäkerheten vid fastställandet av vilka affärsmetoder som är otillbörliga, som anges i skäl 17 i direktiv 2005/29, skulle inte heller kunna uppnås om medlemsstaterna fick bestämma vilka belopp som kan anses utgöra en ekonomisk insats. Varje ekonomiskt bidrag, oavsett storlek, från konsumenten utgör således en insats i direktivets mening.
- 27 Av det som anförts ovan i punkterna 20–22 följer att det andra villkor som måste vara uppfyllt för att ett marknadsföringssystem ska anses utgöra ett ”pyramidspel” i den mening som avses i punkt 14 i bilaga I till direktiv 2005/29 är att det finns ett samband mellan de insatser som nya medlemmar betalar och den ersättning som befintliga medlemmar får.
- 28 Denna tolkning finner stöd i lydelsen av de flesta språkversioner av punkt 14 i bilaga I till direktiv 2005/29, av vilka det framgår att den ersättning som en konsument kan få ska finansieras ”främst” eller ”huvudsakligen” genom insatser som nya medlemmar betalar.
- 29 Domstolen delar inte den litauiska regeringens uppfattning att en sådan tolkning av punkt 14 i bilaga I till direktiv 2005/29 undergräver målet att säkerställa en hög konsumentskyddsnivå.
- 30 Affärsmetoder som är förbjudna enligt artikel 5 i direktivet är indelade i två kategorier.
- 31 För det första innehåller bilaga I till direktiv 2005/29 en förteckning över de affärsmetoder som under alla omständigheter är otillbörliga och beträffande vilka det således inte behöver göras en prövning från fall till fall enligt artiklarna 5–9 i direktivet. För det andra kan affärsmetoder som inte anges i bilaga I förklaras vara otillbörliga efter en prövning från fall till fall av deras särdrag mot bakgrund av kriterierna i artiklarna 5–9 i direktivet (dom *Purely Creative m.fl.*, EU:C:2012:651, punkt 45, och dom *Köck*, EU:C:2013:14, punkt 35).
- 32 Härav följer att det endast är de affärsmetoder som är mest skadliga för konsumenterna som omfattas av ett absolut förbud. Dock kan en affärsmetod som inte förekommer i bilaga I till direktiv 2005/29 ändå vara förbjuden när en specifik och konkret prövning visar att den är otillbörlig i den mening som avses i artiklarna 5–9 i direktivet.
- 33 I det nu aktuella fallet framgår det av beslutet om hänskjutande att det marknadsföringssystem som inrättats av 4finance fungerade så, att premierna till befintliga medlemmar endast till en mycket liten del finansierades genom ekonomiska insatser från nya medlemmar. I ett sådant system förefaller det således som om det andra villkoret enligt punkt 27 ovan inte är uppfyllt. Om så är fallet, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva, skulle systemet följaktligen inte kunna förbjudas med stöd av punkt 14 i bilaga I till direktiv 2005/29.
- 34 Av det ovan anförda följer att tolkningsfrågorna ska besvaras enligt följande. Punkt 14 i bilaga I till direktiv 2005/29 ska tolkas på så sätt att ett pyramidspel endast utgör en affärsmetod som under alla omständigheter är otillbörlig om konsumenten för att delta måste betala en ekonomisk insats, oavsett storlek, i utbyte mot möjligheten att få ersättning som främst grundas på att andra konsumenter värvas till spelet, snarare än på försäljning eller konsumtion av produkter.

Rättegångskostnader

- 35 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (andra avdelningen) följande:

Punkt 14 i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenterna på den inre marknaden och om ändring av rådets direktiv 84/450/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG, 98/27/EG och 2002/65/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004 (direktiv om otillbörliga affärsmetoder) ska tolkas på så sätt att ett pyramidspel endast utgör en affärsmetod som under alla omständigheter är otillbörlig om konsumenten för att delta måste betala en ekonomisk insats, oavsett storlek, för att delta i utbyte mot möjligheten att få ersättning som främst grundas på att andra konsumenter värvas till spelet, snarare än på försäljning eller konsumtion av produkter.

Underskrifter